

|||||
3 9 'UNCU YILDÖNÖMÖ GÖNLERİNDE
|||||

Amasya Kararları

Türk umumi efkarının Kıbrıs meselesi ve diğer hadiseler sebebiyle çok heyecanlı bulunduğu, türlü güçlükleri yenmeğe azimli ve kararlı olduğu şu sıralarda, Milli Mücadele tarihimizin muhtelif safhaları, çeşitli hadiseleri ve bilhassa bunların yıldönümleri insanı bir taraftan derin düşüncelere sevk etmekte, diğer taraftan ilham kaynağı olmaktadır. İnsanlık tarihi, milletlerin tarihi ve hele milli tarih, cemiyet hayatı için, insan cemiyetlerini sevk ve idare eden kimseler ve hakim zümreler için ne kadar ders ve ibretle doludur. "Tarih bir tekerrürdür" formülü, eğer, geçmiş hadiseleri daima dikkat ve teyakkuzla gözönünde bulundurup istikbal hakkında tedbirler almak manasında mütalaa edilirse ne derece aydınlatıcı ve yol göstericidir.

Bu bakımdan, Atatürk'ün Samsun'a çıktığı günü takip eden haftalar esnasında cereyan eyleyen ve bugünlerde 39 uncu yıldönümünü idrak ettiğimiz hadiseler, bir taraftan İstanbulda iktidarı elinde tutanların zayıf ve müteredit idareleri altında geçen olaylar, diğer yandan Üçüncü Ordu Müfettişinin ve yanındaki hamiyetli ve vatansever sayıları pek az kimsenin davranışları, ve bu arada Amasya'da aldıkları kararlar, her zaman hatırlanmaya ve büyük ehemmiyetleri, derin manaları üzerinde durup düşünmeye değer bir mahiyet arzederler.

Bilindiği gibi 1919 senesi, Türk milleti için çok buhranlı bir şekilde başlamıştı. Damat Ferit Paşa hükümeti iş başına geçince, icraat olarak İttihat ve Terakki ileri gelenlerinin tevkifi sorguya çekilmeleri gibi hadiselerle meşgul oluyor, her taraftan feryatlar yükseldiği bir sırada, onun hükümeti, meseleleri pamuk ipliğine bağlıyarak halle çalışıyordu. Hariçte ise, işgaller hazırlanıyor ve Türk milleti aleyhinde vahim tedbirler ve kararlar alınıyordu. Ne Ahmet Rıza Beyin teşkil ettiği "Vahdeti Milliye Heyeti" nin sarfettiği gayretler, ne milli meselelere dolayısıyla faydası olur düşüncesiyle girilen Darülfünun'un ıslahı teşebbüsleri, Anadoluya ve Rumeliye nasihat heyetleri gönderilmesi işi, hükümete içte ve dışta itibarını iade edebilecek güveni sağlayacak ve bilhassa Türk milletinin karşılaştığı hayati müşküleri halledebilecek ve hatta durdurabilecek bir kuvvet ve salabette görölmüyordu İzmir'in Yunanlılar tarafından işgali memlekette derin akisler yaratmıştı. Vahidettin, bu tecavüzler karşısında fikir teatisinde bulunulmak ve bir karar alınmak üzere Yıldız sarayının üst katındaki büyük salonda 26 Mayıs'ta bir Şürayı Saltanat toplanmasını irade etmiş ve fiihakika böyle bir yüksek meclis kararlaştırılan günde toplanmıştı. Bu toplantıda Ahmet Rıza Beyin şu sözleri çok dikkate değer görölmüşü :

"Milletin bugünkü kuvveti birlik halinde bulunmasındadır. Kuvvetini milletin ruhundan almayan, umumun zarar ve faydasına taallük eden işlerde milletin nabzını yoklamayan ve en geniş manasıyla onunla müşavere ihtiyacını hissetmeyen bir hükümet zaaf ve acizden kurtulamaz biz umumi bir kalb huzurunun temin olunmasını istiyoruz".

Ayan azasının bu ve buna benzer sözlerine, gerçi, Sadrazam, bu sözlerden istifade ettiğini ve hazır bulunanların da bu beyanatı faydalı bulduklarına inandığını söylemekle mukabele ettiyse de herhangi bir istirahat (Gensoru) müsaade edemeyeceğini, bunun ancak yakında açılacak olan Ayan Meclisinde mümkün olabileceğini bildirdi. Böylece,

muhalliflerine karşı, açıkça hareket etmek cesaretini gösterememiş oldu.

Mustafa Kemal Paşa, Meclis-i Ali'nin hazin akıbetini, iktidarın aciz ve zebun halini Samsunda Havzada elemle müşahade etmiş, böyle bir hükümetin milli menfaatleri artık koruyamayacağını iyice anlamıştı. Damad Ferid Paşanın Parla konferansı hazırlıklarına katılmak üzere İstanbuldan ayrılmasını müteakip Sadrazama vekalet eden Mustafa Sabri Efendi başkanlığındaki Vükela Meclisi, Mustafa Kemal Paşa'yı "Ahaliyi hükümete karşı tahrike teşebbüs" ile suçlandığı ve onu azlederek yerine eski Bahriye Nazırlarından Hurşit Paşanın tayini hakkında gerekli muamelenin yapılmasının Harbiye Nezaretine bildirilmesine karar verdiği sırada, Atatürk, milli hareketleri bir gaye etrafında toplamak ve teşkilatlandırmak işine Amasya'da devam ediyordu. O, mukaddes emel uğrunda milletle beraber sonuna kadar çalışacağına mukaddesatı namına söz vermişti.

10 Haziranda Rauf Beyle Ali Fuat Paşa da Amasya'ya gelmişler, Mustafa Kemal Paşa'ya mülaki olmuşlar ve buna Refet Bey de katılmıştı. İki üç gün süren müzakerelerde fikirler iyice teballür etti ve memleketi kurtarmak için ilk tarihi karar alındı: Milli davada önyak olmaya davet edilen kimselere, İstanbulun artık Anadolu'ya ve milli his ve emellere hakim değil tabi olmak mecburiyetinde bulunduğu hatırlatılıyor. milli vicdanı bir kurtuluş arzu ve iradesi etrafında toplamak lüzumu belirtiliyor, Anadolunun saf ve mukaddes milli emellerini zararlı bir şekilde dağıtmaya uğraşan siyasi ve gayri milli propagandalara herkesin dikkati çekiliyor, kurtarıcı kuvvetin ancak milletin sinesinden doğan müşterek kudrete dayanabileceği izah ediliyordu. Atatürk ile Amasya'da bulunan zevat şahzan, İkinci Ordu Müfettişi Mersinli Cemal Paşa ile On Beşinci Kolordu Kumandanı Kazım Karabekir Paşa da telgrafla Amasya müzakere ve kararlarına iştirak etmişlerdi Milli Mücadele tarihimizde "Amasya tamimi" olarak maruf bulunan Amasya kararları, bilindiği gibi, şu esasları tesbit etmiş bulunuyordu: Vatanın tamamlığı, milletin istiklali tehlikededir. Merkezdeki hükümet deruhte ettiği mesuliyetin icaplarını ifa edememekte ve bu hal Türk milletini mevcut değilmiş gibi tanıtmakta idi. Milletin azim ve kararının her şeyi kurtaracağına tam bir güven beslenmelidir. Milli kongre Sivasta, Şark vilayetleri kongresi de Erzurumda toplanacak ve milli hakları müdafaa cemiyetleri bunlara murahhaz göndereceklerdir.

İşte, Atatürk ve arkadaşlarını, Türk tarihinde parlak ve şanlı bir sayfa açan Milli Mücadele hamlesi böyle başladı. Onlar, iktidar sahiplerinin meşru gösterilen bütün kuvvetlerine karşı, milli hakları, vatanın tamamlığını ve istiklalini korumak ve kurtarmak davasında hayatlarını istihkar ederek bu suretle hareket ettiler. Hiçbir menfaat ve mevki hesabı ve hırsı gütmenden bir dava adamı oldular.

Amasya kararları taşıdıkları büyük ehemmiyete binaen bazılarınca "Mukaddes İttifak" adıyla teamiye olundu ve bu kararlar toplayıcı ve birleştirici bir ruh vasfını haiz olduğuna işaret edildi

Dikkate değer bir hadisedir ki, bu tarihlerde (Haziran 1919) İstanbul'da Mustafa Sabri Efendinin kabinesi, mühim siyasi meseleler hakkında dairelerce, muamele ve tebliğler arasında bir birlik temini maksadıyla daimi bir encümen teşkil ediyor ve bunun ayan azasından ve Vükela Meclisine memur eski Sadrazam İzzet Paşanın riyasetinde Harbiye Nazırı Şevket Turgut Paşa ile Dahiliye Nafta ve Hariciye Nazırlarından mürekkep olmasını kararlaştırıyordu.

Œüphesiz iktidarın bu türlü tedbir ve gayretleri, realitelere ve milli menfaat ve emellere cevap vermekten uzak olduğu cihetle boşuna idi ve hiçbir müsbet netice veremiyordu, veremezdi Mustafa Kemal PaŒa ise, her türlü baskı ve tehditlere ehemmiyet vermiyerek hakkında alınan azil ve tevkif kararlarına bakmıyarak milli dava peşinde koştı. durdu ve sonunda yurdun bütünlüğü Türk milletinin istiklal ve haysiyeti temin ve iadeye muvaffak oldu ki, Amasya kararlarının onun idealist ve hasta emellerden uzak ruhunda taşıdığı hususiyet ve ifade ettiği asli mana bu olmak gerektir.